

petar dobrović

veselin masleša

(Nastavak sa 14 str.)
nom od takvih nepodnošljivih obračunavanja sa samim sobom, a njegova poema neminovno primila neke boje te epohe: prizvuke prigušena revolta, vreli dah nagomilane mržnje, vrapaj i težinu beznačajnih tužbalica.

Iako znam s Dostojevskim da je „u prvom licu sve to strašna sramota ispričati“, ne mogu, ne umem drukčije. Možda bi i bila sramota — ne možda, nego svakako bi bila — da je u mojim stihovima iz rospeta progovorio samo moje JA, ono moje staro ja koje je i postojalo jedino po tome da bi plamsalo onim čime se razlikuje od drugih.

Ali kakvo je danas moje ja, ovo prvo lice kojim govorim, kojim pevam i plačem, kojim mrzim i čeznem, kojim se burnim i lunem, kojim prikosim kroz reči što ih, u logoru ovom sramnom, beležim? Da li se to moje ja bilo po čemu razlikuje od svih ovih drugih ja oko mene, tolikih drugih što zebu pod istim ovim tuđinskim nebom, ulovljenih u gvozdeno mreže, tih drugih ja što zure u isplakane daljine, u zlu se ponište ili su do neba silni, i gladuju i prose, i mrze se i vole, i snivaju — o, kako pušte, kako mahnite snove snivaju!

Nije li doista moje ja i neko drugi, taj prvi sused na ležaju do mene, taj sremški pčelar i lovac koji će, veli, da svisne za svojom Fruškom Gorom i u naručju je nija? Ili onaj lugar pod žicom što kaže da zmiju pod srcem nosi, koja mu svu hranu jede, dok on Brankovinu daleku u grudima čuva, i proklinje je i ljubi, i sluti da olistali bagrem, nad

svojim opalim krovom, nikad, ah, nikad više ugledati neće. I nije li moje ja i ona žudnja za lancima zemlje, masne, banatske, što mre tu pokraj mene, što mesecima izgara, i krv baca, i svu noć mi, skrupčana, ispred lica, u neku kutiju pljuče, a sve za novac daje: i krišku budavog, hleba, i svoju porciju suppe, sve daje za lo gorske marke, i posle ih, po mraku, u postavu zasiva. Sakriva ih ta žudnja, a špija je zemlja naša, daleka. I nije li moje ja i onaj sužanj ukraj zida što zavija od gladi, i preklinje i prosi. Nije li ono taj Bosanac pod strejom barake koji gladuje samci od jauka svoga rođenja, a tuga ga za Bosnom mori. Zar nije moje ja koji krikulo ponekad jadom svijui nas ovde, svih nas koliko nas ima, nije li zapevao katkad otegnuto, žalostivno, po ritmu pesme naše? I zar redove ove nije ispisati mogao i bilo ko drugi od nas saku-pljenih ovde, od nas koje već duge dane i noći iste lupaju kiše, i vlaga ista pije, i čežnja ista slama i uvek isti dušmanin proganja?

Ako li ko od drugova mojih pročita ikad stihove ma koje moje pesme, pa red samo jedan ili reč jedna zacvili ili klikne u njemu, neka zna da je taj stih, da je ta reč njegova bila i da sam je ja samo iščupao iz njegovih grudi, a sad mu je, eto, vraćam.

Ako ih bude bilo u kojima će i da odjeknu ove pesme, u srcu da ih čuju kao njihove da su, ni ja se zastideti neću, ni ti će me biti sramota što sam ih u prvome licu ispevao.

To prvo lice, to smo i ti i ja, družice, i svi drugovi našli iz ropskih logora Sleske. A redovi ovi, ove priproste pesme prestaju da budu moje, postaju naše. Ili ničije.

Dobro je putovati malo levo ili desno (preko granice, naravno) da bi čovek cenio ono što ima u svojoj kući. Po pravilu se ide da se upoznaju tuđa dobra i nevolje, a nekako ispadne sasvim drugačije. Čudim se samo kako postajem starija za jedan dan, kao za godinu dana.

Već sam navikla na onu „književnu atmosferu“ Bukurešta, idem u ulicu Ane Ipatesku broj 15 kao u svoju redakcijsku kancelariju „Polja“ koju nemam. Idem tamo posle podne, jer redakcije književnih publikacija rade od 15—20 časova. Još jedna novina za mene. I urednici i književnici rade pre podne kod kuće, pišu, dok su sveži, odmorni, a u popodnevnom časovima sastaju se, sređuju materijale za štampu, raspravljaju. Čini mi se da je u ovoj zgradi stalan kongres i za jedno popodne mogu upoznati čitavu armiju pisaca svih vrsta, stilova i doba. Ponašaju se prema meni kao prema „svome“ i već su našli da ne želim da me vodaju po Bukureštu da vidim njegove znamenitosti. Ni muzeji, ni galerije neće pobeći sa svojim dragocinstvima. Kažem: interesuju me ovi moji vršnjaci ljudi. Već sam postala bliski i primenjujem da se još uvek snabijavam. Neobično im je što neko sa „strane“ (bio stariji, bio mladi pisac) razgovara sa njima i odgovara na njihova pitanja. Razgovori sa stranim

pisacima vode se obično kod „šef-redaktora“ uz kafu, a ja u njihovim kancelarijama sedim kao na iglama. Neobično im je kad im pričam kako su nastale književne publikacije mladih u Jugoslaviji: „Mlada kultura“, „Polja“, „Rukovet“, „Videli“ (i da ne ređam sve), da te publikacije finansira društvo; i da se nijedan direktor ni ne znam kakve specijalne komisije „ministarstva prosvete i kulture“ ne nalaze u ulozi „cenzora“, s tim da odobravaju za štampu svaku napisanu misao. Neobično im je kad im pričam o nastanku jedne „Tribine mladih“ u Novom Sadu, o njenoj ulozi o rizi naših književnih večeri organizovanih (i neorganizovanih) gde pisci govore, brane svoje umetničke koncepcije, vode politike i „antipolitike“ (dodajem ovde sada, a mnogi nemaju svojih koncepcija). Tu sam sa njima, „Gazeta literara“ (Književne novine nedeljni list) objavila mi je četiri pesme iz ciklusa „Majka“

i mnogi mladi pisac zavidi mi što su mi objavili baš takve pesme jer oni ne bi smeli objaviti nešto slično. Traže da im prevedom stihove naših mladih pesnika. Svi pitaju za Vaska Popu i njegovu poeziju, o Dobrici Čosiću i Davidu, čija će dela, uskoro čitati u prevodu. Nažalost, samo Vaskovu patriotsku poeziju, Dobrićno „Daleko je sunce“ i Davidov roman „Beton i svici“. (Pitam se da li je ta publika još uvek maloletna? Iz sredine tog rumunskog naroda izišla su mnoga književna imena svetskog glasa).

Jedan urednik „Mladog pisca“, — mesečnog časopisa (čije je bi mesto po mišljenju mnogih mladih ljudi bilo penzija) pažljivo je razgledao estetsku opremu „Polja“, komentarišući likovne priloge Vladete Petrića: „da, to mogu razumeti samo snobovi (ređao je još mnoge epiteta na račun onih koji to mogu shvatiti) i dodaje:

— Ja, kao umetnik, nemam prava da kvarim nečije raspoloženje. Kad čovek ustaje više voli da zviždi i peva, nego da misli na težinu dana. (Zar čovek ima samo tumernih dana?)

I opet mi priča o „medusobnom nepoverenju mladih pisaca“...

A mladi kažu:
— Starac se hvali, jer ne zna kako da pravda konzervativizam „Mladog pisca“. Kod nas se bje bitka za mlade. A oni imaju nedoučene kritičare i senilne pesnike, pišu u duhu narodne poezije...

(Ovo već liči na nekakav „bezistanski razgovor“ u navijačkom stilu, iako za čitavo vreme svog boravka u Bukureštu nisam videla da mladi provode svoje vreme po kafanama, već po bibliotekama, u svojim domovima ili u „kući stvaranja“ u Sinaju gde uživaju ista prava kao oni koji su već članovi Saveza književnika. Za 21 lej dnevno imaju u Sinaji obezbeđenu hranu, prenočište, bogatu biblioteku i mir...)

O mnogim delima i imenima savremene zapadne literature samo su nešto čuli, a priču o „Gospodinu Godou“ čula sam jedne večeri baš u kući stvaranja, u Sinaju. Svi sanjaju Gospodina Godoa na sceni nekog bukureštanskog pozorišta i skoro da sam doživela stvarnog Gospodina Godoa iz reči jednog mladog pisca. Bilo bi zanimljivo videti i jednog „Gospodina Godoa“ kao i jedan kaubojski film sa lepim konjima i lasovima jer „posle dvanaest godina novog života u Rumuniji 95% ljudi sasvim drugačije misli“ a oni su mladi, pripadaju novom dobu po godinama i koncepcijama.

— Za socijalizam smo, za slobodu ličnosti, jer bez slobodne ličnosti nema (ni socijalizma — dodajem za sebe), ali želimo da vidimo šta misli svet i sa one druge strane... Zašto braniti?

I svi sanjaju da vide i upoznaju Jugoslaviju i njene pisce (na jednu delegaciju ili razmenu mladih pisaca baš niko ne misli?) i knjige iz celog sveta. Svi smo mladi, imamo krila, želili bismo da letimo svuda i da se opet vratimo svome gnezdu gde ćemo oblikovati i sebe i druge...

Jer nije dovoljno dati piscima samo dobre honorare (koje rumunski pisci već imaju) za napisanu pesmu, priču, roman ili kritiku. Postoji još nešto što se ne može kupiti ni platiti novcem...

(novembar 1957 god.)

zapisi iz bukurešta

Mihaj Benjuk (1907)

JEDAN ČOVEK ČEKA IZLAZAK SUNCA

Vojna knjižica, doktorska diploma
i nekoliko lirskih nemira
Na bregu
mirna
vetrenjača.
Ogledalo jezera
uveče se smrači.
Na napuštenom krovu
kukavica peva.
Zvezde su daleko.
Svežina.
Kako je dobro sada
da se okupiš sa svojima
oko stola
i petrolejske lampe!
Jedan pas laje na prolaznike.

Sam.
I putevi vode u mrak.
Tišina
Dijamanti-zvezde
grebu plavo staklo noći.
I polja su pusta.
Jedan zid nedovršen.
Pusto, miris kukute.
Ovde majstor
nije zidao u temelje jednu dušu.
A sutra
izlaziće gušteri na sunce
i vrelo kamenje.

Sutra!
Sunce!
Ovde je vatreno ognjište.
Pod pepelom.Zar.
Iz starog tornja
siklja plamen.
Prošlost je panj
na kome sedi jedan čovek
čije lice obasjava
plamen vatre.
Ozarena lica
jedan čovek
čeka izlazak sunca.

(1945)

(s rumunskog prevela Florika Štefan)

ben šon

otac s detetom (detalji)

